

Advies inzake het tentoonstellen van stier Herman en de koeien Holly en Belle in de tuin van het Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis te Leiden in het kader van de permanente tentoonstelling over biotechnologie

Inleiding

Naturalis is voornemens de elfjarige gecasteerde stier Herman, in bruikleen voor de verdere duur van zijn leven, te tonen in een stal in de tuin van het museum, als educatief en symbolisch materiaal bij de tentoonstelling over biotechnologie, waarvan genetische modificatie, zoals bij Herman toegepast, een belangrijk onderdeel vormt.

De gekloonde koeien Holly en Belle zullen om dezelfde redenen stier Herman gezelschap houden, zoals ook nu het geval is. Hiertegen heeft mr. drs. E.A.Destrée bij brief van 14 oktober 2001 een klacht ingediend bij de Nederlandse Museumvereniging, de NMV, die deze klacht voor advies heeft voorgelegd aan de Commissie Gedragslijn voor museale beroepsethiek.

Deze Commissie toetst het gewraakte plan van het museum aan de Gedragslijn voor museale beroepsethiek en is dus daarbij gebonden aan de huidige tekst.

Zij adviseert vervolgens schriftelijk aan de adviesaanvrager, in dit geval de NMV, en is daarbij bevoegd, ook spontaan adviezen uit te brengen over de inhoud en toepassing van de Museale Gedragslijn.

Zo'n advies kan ook een voorstel tot wijziging van de gedragslijn naar aanleiding van de betreffende zaak inhouden, indien de geldende tekst tot een onbevredigend advies zou dwingen.

Voor deze kwestie zijn in het bijzonder aan de orde de artikelen art1.1; 3.1 sub e en 6.6 van de Gedragslijn voor museale beroepsethiek, waaraan als relevant het volgende wordt ontleend:

Een museum is een permanente instelling, die de materiële getuigenissen van de mens en zijn omgeving verwerft. De gedragslijn is ook relevant voor instellingen die tentoonstellingsruimtes beheren en instellingen met collecties levende organismen zoals planten- en dierentuinen, aquaria en vivaria (zie art 1.1).

Verwervingen die buiten het geldende beleid van het museum vallen, mogen alleen in zeer uitzonderlijke gevallen voorkomen en dan alleen na zorgvuldige overweging door het bestuur, waarbij gelet dient te worden op het belang van de betreffende voorwerpen (zie art 3.1 sub e).

Als musea en aanverwante instellingen levende dieren houden ten behoeve van tentoonstellingen en onderzoek, dan behoort bij de morele overwegingen de gezondheid en het welzijn van de betrokken dieren steeds voorop te staan.

Het is essentieel dat er een dierenarts beschikbaar is voor advies en voor regelmatige controle van de dieren en hun levensomstandigheden. Ter bescherming van personeel en publiek behoort het museum een veiligheidsreglement op te stellen dat goedgekeurd is door een deskundige op diergeneeskundig gebied. Alle medewerkers behoren dit reglement tot in

details na te leven. (zie art 6.6).

De klacht, zoals mondeling bij de Commissie nader toegelicht en uitgewerkt, berust samengevat hierop:

- stier Herman en de koeien Holly en Belle zijn geen materiële getuigenissen van de mens en zijn omgeving,
- Naturalis is geen dierentuin,
- verwerving van Naturalis valt buiten het geldende beleid van het museum,
- een levende stier is geen voorwerp,
- uit art 6.6 van de Gedragslijn volgt niet dat alle musea onder alle omstandigheden levende dieren mogen houden voor tentoonstelling en onderzoek,
- bij Naturalis staan de gezondheid en het welzijn van deze dieren niet steeds voorop. Op grond hiervan is aan de Commissie verzocht de plannen van Naturalis om stier Herman en de koeien Holly en Belle (tijdelijk) ten toon te stellen als onethisch af te keuren en de NMV dienovereenkomstig te adviseren.

De algemeen directeur van Naturalis, de heer W.G. van der Weiden, heeft de stellingen van klager bestreden met een betoog waarop de Commissie voor zover nodig zal terugkomen en heeft verzocht de klacht als ongegrond af te wijzen.

Advies

De klacht betreft plannen waarvoor de nodige overheidsvergunningen zijn verleend en waarvoor een stal gebouwd zal worden in de museumtuin, waarheen de dieren mettertijd, waarschijnlijk in juni, overgebracht zullen worden. Het staat vast dat de eigenaar van de dieren, het Leidse Biotechnologiebedrijf Pharming, het onderhoud van de dieren niet meer kan betalen en dat de dieren niet in hun verblijfplaats in Polsbroek kunnen blijven. Dat betekent dat aan vervoer van de dieren niet te ontkomen valt. Bovendien is niet gebleken dat vervoer schadelijk zou zijn.

De permanente tentoonstelling over biotechnologie, die 7 maart 2002 wordt geopend, gaat onder meer over genetische modificatie zoals bij stier Herman is toegepast.

Stier Herman is het eerste grote zoogdier ter wereld waaraan een erfelijke eigenschap is toegevoegd, die andere stieren niet hebben, te weten de eigenschap om menselijk lactoferrine te produceren in melk en deze door te geven aan zijn dochters. Dit heeft ertoe geleid dat Herman een symbool is geworden in de publieke discussies over mogelijkheden en wenselijkheden van het veranderen van erfelijke eigenschappen bij dieren.

Holly en Belle zijn de eerste koeien waarbij het is gelukt om kunstmatig meerlingen te maken en zijn exemplarisch voor de discussie over het maken van klonen van grote zoogdieren.

Aan de dieren is overigens niets bijzonders te zien, anders dan dat stier Herman gecastreerd is.

Naturalis is geen dierentuin en wil bij uitzondering levende dieren tonen die bekend zijn als pionier, als 'voorwerpen' van biotechnologie bij dieren. De educatieve tentoonstelling zal door het tonen van Herman meer belangstelling trekken.

De stier komt in een nieuw te bouwen stal in de museumtuin samen met de koeien Holly en Belle die hem ook nu gezelschap houden. De stal voldoet

aan de modernste eisen en Herman wordt geplaatst in een box van ca. 5 x 10 m, net als Holly en Belle. Het dier kan alleen onder toezicht bekeken worden. Als er geen toezicht is kunnen bezoekers door het raam van de staldeuren naar binnen kijken. Het gedrag van Herman zal door Naturalis goed in de gaten worden gehouden.

Zo beschouwd zal Herman geen kermisattractie, geen voorwerp van sensatie zijn. Hij zal niet geplaagd gehinderd of bespot worden; veeleer een symbool zijn van de genetische ontwikkelingen.

Krachtens wettelijke bepalingen met betrekking tot transgene dieren mag stier Herman, anders dan de koeien, niet buiten zijn stal komen. Hij heeft vanaf zijn geboorte in een stal opgesloten geleefd en zal tot zijn dood toe opgesloten blijven, al of niet bij Naturalis. Daar kan het museum ook niets aan veranderen.

Na zijn dood zal de tentoonstelling doorgaan, zonder Herman of andere stier. Mogelijk wordt hij dan opgezet getoond. Daaruit blijkt dat het tonen van de levende Herman niet essentieel is en slechts dient om de aandacht te vergroten, zoals door de heer Destrée naar voren gebracht. Dit is echter niet op één lijn te stellen met sensatiezucht.

De heer Destrée heeft terecht aangevoerd dat artikel 6.6 van de Gedragslijn niet inhoudt dat ieder museum onder alle omstandigheden levende dieren mag houden. De bepaling regelt de gevallen waarin musea en aanverwante instellingen volgens hun statuten en verdere toepasselijke regels, waaronder de Gedragslijn, daarvoor in aanmerking komen en gebruik maken van die bevoegdheden.

De vraag is dus of Naturalis daartoe bevoegd is en, zo ja, de gezondheid en het welzijn van stier Herman en de koeien Holly en Belle steeds vooropstelt.

Naar de mening van de Commissie moet deze bevoegdheid niet alleen getoetst worden aan de Gedragslijn maar ook aan het nut dat de expositie van de dieren in de tentoonstelling verondersteld wordt te hebben. In het kader van de beleidsvrijheid van musea is het niet aan de Commissie een oordeel te geven of het tonen van de dieren daadwerkelijk bijdraagt aan een verbeterd inzicht in de biotechnologie. Dat is een zaak van de tentoonstellers.

In het geval van stier Herman en de koeien Holly en Belle ligt het nut voor de hand.

Stier Herman heeft duidelijk een symboolfunctie in de publieke discussie over biotechnologie en is het eerste grote zoogdier dat met een experimenteervergunning gemodificeerd is.

Dit geldt in mindere mate ook voor de gekloonde koeien Holly en Belle.

Daarnaast is de Commissie van oordeel dat het tonen van de dieren als onderdeel van de permanente expositie over biotechnologie past in het beleid van Naturalis en voor dit onderdeel niet in strijd is met de ethiek van de Gedragslijn.

Het museum is dus bevoegd de plannen uit te voeren.

Het is de Commissie op geen enkele wijze gebleken dat er met het welzijn van de dieren niet zorgvuldig zal worden omgegaan. De Commissie gaat er dan ook van uit dat Naturalis het welzijn en de gezondheid van stier Herman en de koeien Holly en Belle voorop stelt alles met inachtneming

van art 6.6 in zijn geheel en van hetgeen hierboven is overwogen.

De Commissie acht de klacht ongegrond en ziet ook geen aanleiding om aan te dringen op wijziging van de Gedragslijn.

februari 2002

© [De Nederlandse Museumvereniging](#)